

«Тасдиқ мекунам»

Директори муассисаи илмию таҳқиқотии
“Маркази инноватсионии Хитою
Тоҷикистон оид ба маҳсулоти табиӣ” -и
АМИТ, доктори Ҳимҳои Табиатшиносӣ,

С. Р. Нуъмоннов
« 28 » август 2025 соф

ТАҚРИЗИ МУАССИСАИ ПЕШБАР

Муассисаи илмию таҳқиқотии “Маркази инноватсионии Хитою Тоҷикистон оид ба маҳсулоти табиӣ”-и АМИТ, оид ба аҳамияти илмӣ ва амалии диссертатсияи Рабиев Раҳматулло Маҳмадуллоевич дар мавзӯи “Таҳияи таркиб ва технологияи шакли дору дар асоси моддаҳои фаъоли биологияи чойкаҳаки шахшул, ки дар Тоҷикистон мерӯяд” барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои фарматсевтӣ аз рӯи ихтисоси 14.04.01-Технологияи тавлиди доруворӣ пешниҳод карда шудааст.

Мубрами мавзӯи таҳқиқот. Табобати ҷароҳат ва сироятҳои ҷароҳатӣ яке аз масъалаҳои мубрами тибби муосир ба ҳисоб меравад. Новобаста аз дастовардҳои ин соҳа, мубрамияти ин масъала имрӯз низ боқӣ мемонад, ки ба афзудани шумораи бемориҳои фасодноки пӯст ва бофтаҳои мулоим, ҳамчунин оризаҳои онҳо вобастагӣ дорад. Таҳлили клиникии раванди ҷароҳат нишон медиҳад, ки миқдорӣ бештари оризаҳо ҳангоми ҷараён гирифтани давраи дуҷуми ҷароҳат ба амал меояд.

Зарурияти табобати раванди ҷароҳат ва самаранокии нокифояи доруҳои мавҷуда барои таҳияи маводи доруворӣ аз ашёи хоми табиӣ замина месозад.

Ҷумҳурии Тоҷикистон дорои захираҳои фаровони ашёи хоми табиӣ доруворӣ аст: маъданҳо (бентонит, мумиё, намаки ошӣ), ашёи хоми аслаш растанигӣ ва узвҳои ҳайвонот (заҳри мор ва занбӯр).

Флораи Ҷумҳурии Тоҷикистон дорои номгӯи бойи растаниҳои шифоӣ мебошад, ки асрҳо инчониб дар тибби халқӣ истифода бурда мешаванд, аммо на ҳамаи онҳо ҳанӯз дар тибби расмӣ мавриди истифода қарор доранд. Яке аз чунин растаниҳо Чойкаҳаки шахшул (*Hypericum scabrum* L.) аст, ки ба оилаи чойкаҳақҳо (*Hypericaceae*), тааллуқ дорад. Ин растани дар тибби халқӣ аксари мурдумони дунё ба сифати воситаи банданда, зиддиилтиҳобӣ ва баъзе таъсири зиддимикробӣ истифода мешавад, ба регенератсияи бофтаҳо мусоидат мекунад, ба талхачудокунӣ таъсири муътадил мерасонад, секретсияи меъдари ба таҳриқ меоварад ва ғайра.

Новобаста аз он, ки растани *Hypericum scabrum* L. сарчашмаи моддаҳои фаъоли биологӣ аст, айни замон ин растани дар фарматсияи амалӣ ва тибби расмӣ истифода намешавад, зеро таркиби химиявӣ ва таъсири фармакологии он ба таври кофӣ омӯхта нашудааст.

Барои ноил шудан ба самаранокии зарурии дору, дар баробари ҷузъҳои фаъоли фарматсевтӣ моддаҳои ёрирасон низ нақши муҳим мебозанд. Моддаҳои ёрирасон пайдоиши гуногун доранд ва дар байни онҳо маъданҳо чойи махсусро ишғол мекунанд. Дар байни маъданҳои гилӣ ба гили бетонитӣ таваччуҳи бештар зоҳир қарда мешавад. Гилҳои бентонитӣ аз монтмориллонит иборатанд ва метавонанд асоси гидрофилии малҳам бошанд.

Гили бетонитӣ дар технологияи фарматсевтӣ ҳангоми ҳосил кардани малҳам, таблетка, ба сифати адсорбент барои тоза кардани сафедаҳо, ферментҳо, ҳамчунин барои устувор кардани суспензияҳо ва як қатор моддаҳои фаъоли биологӣ, ба монанди простагландинҳо ва фосфолипидҳо истифода мешавад.

Бо вучуди таҳқиқотҳои номбурда дар асоси моддаҳои фаъоли биологии *Hypericum scabrum* L. то ҳанӯз шаклҳои ратсионалии дору вучуд надорад.

Бо назардошти гуфтаҳои боло таҳияи шаклҳои доруии босамар ва аз нигоҳи иқтисодӣ дастрас дар асоси моддаҳои фаъоли биологии (МФБ) *Hypericum scabrum L.* ва бентонитҳои Тоҷикистон яке аз масъалаҳои мубрами илмӣ фарматсияи муосир ба шумор меравад.

Мувофиқати мазмуни рисола бо ихтисос. Рисола бо услуби ананавӣ навишта шуда, ба талаботи муқарраршуда ҷавобгӯ буда аз муқаддима, шарҳи адабиёт, боб ва тавсифи мавод ва усулҳои таҳқиқот, боби натиҷаҳои таҳқиқоти шахсӣ, хулоса, тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳо ва рӯйхати адабиёти истифодашуда, ки дорои миқдори кофии манбаъҳои муосир бо забони русӣ ва забонҳои хориҷӣ мебошад, иборат аст. Рисолаи илмӣ аз 163 саҳифаи чопи компютерӣ иборат мебошад.

Диссертатсия аз рӯи мундариҷа ба шиносномаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯи ихтисоси 14.04.01-Технологияи тавлиди доруворӣ мувофиқат мекунад.

Саҳми унвончӯ дар ҳалли мушкилоти илмӣ. Рисолаи номзади Рабиев Раҳматулло Маҳмадуллоевич, кори тахассусии илмӣ буда, таҳияи шакли мулоими дору дар асоси моддаҳои фаъоли биологии чойкаҳаки шахшул, ки дар Тоҷикистон мерӯяд бори аввал аз ҷониби муаллиф пешниҳод шудааст, ки барои соҳаи фарматсевтӣ аҳамияти бузурги илмию амалӣ дорад. Нақшаи пешниҳодшудаи рисола ва сохтори мантиқии он масъалаҳоеро дар бар мегирад, ки барои ҳалли бомувафақияти масъалаи таҳқиқшаванда аҳамияти хос доранд. Унвончӯ дар қисматҳои таҷрибавӣ қорҳои зиёдеро бо истифода аз усулҳои муосири иттилоотӣ ва усулҳои таҳқиқот ба анҷом расонидааст. Вазифаҳои таҳқиқоти дар рисола гузошташуда ба хулоса ва мақсадҳои гузошташуда мувофиқат намуда пурра иҷро шудаанд ва манфиати илмӣ доранд.

Муқаррароти асосии рисолаи илмӣ асоснок карда шуда, натиҷаҳои бадастомада дар робита бо усулҳои илмии асоснок бо истифодаи усулҳои муосири физикию-химиявӣ ва фармако-технологӣ ба вазифаҳои

гузошташуда мувофиқат мекунад ва таҳлили математикӣ ҳангоми коркарди омории маводи илмӣ боэътимод мебошанд.

Натиҷаҳои асосии илмии рисола ва тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳои кор ба таври илмӣ бо таҳлили амиқи маводи фарматсевтӣ асос ёфта, аз мундариҷаи рисола, ки моҳияти корро инъикос мекунанд, ба мақсад ва вазифаҳои таҳқиқот мувофиқат мекунанд.

Автореферат аз 48 саҳифа иборат буда (бо забонҳои тоҷикӣ ва русӣ) муқаррарот ва натиҷаҳои асосии илмии рисоларо шарҳ медиҳад. Мӯҳтавои автореферет бо рисола комилан мувофиқ аст. Рисола ва автореферат бо забони адабӣ пешниҳод шудаанд.

Навгонию илмий таҳқиқот. Таҳқиқи таркиби химиявӣ ва муайян кардани миқдори МФБ растании чойкаҳаки шахшул гузаронида ва лоиҳаи дастури доруномавӣ (ДД) таҳия шудааст. Бори нахуст ба таври илмӣ асоснок ва ба таври эксперименталӣ таркиб ва технологияи оптималии ЭҒЧШ ва малҳам дар асоси он таҳия шудааст ва барои он лоиҳаи регламенти технологӣ (РТ) омода шудааст. Бо истифода аз усулҳои муосири таҳқиқот хосиятҳои физикию химиявӣ ва сохторию механикии доруи таҳияшуда муайян карда шудааст.

Дар асоси таҳқиқотҳои биологӣ муқаррар карда шудааст, ки малҳами экстракти ғализи чойкаҳаки шахшул (ЭҒЧШ) дорои таъсири ҷароҳатсӯзаткунандагӣ ва зиддимикробӣ аст, ҳамчунин безарарии он ҳангоми захролудшавии шадид ва музмин исбот шудааст. Навгонию таҳқиқот бо нахустпатенти Ҷумҳурии Тоҷикистон № ТҶ1234 «Малҳам барои табобати ҷароҳат» аз 21.06.2021 дифоъ карда шудааст.

Аҳамияти назариявӣ ва илмӣ амалии таҳқиқот аз таҳқиқи фармакогнозӣ ва таркиби химиявии растании чойкаҳаки шахшул, ки дар Тоҷикистон мерӯяд, иборат аст. Дурнамои истифодаи экстракти ғализи растании чойкаҳаки шахшул барои таҳияи шаклҳои мулоими дору асоснок карда шудааст.

Технологияи экстракти ғализи растани чойкаҳаки шахшул, ки дар Тоҷикистон мерӯяд, таҳия шудааст. Дар асоси таҳқиқоти комплекси фармако-технологӣ, физиکیю химиявӣ ва фармакологӣ, таркиб ва технологияи малҳам таҳия шудааст, нақшаи технологӣ, лоиҳаи регламенти технологии истехсоли малҳами ЭҒЧШ тартиб дода шудааст. Лоиҳаи ДД таҳия ва аз ҷониби мақоми салоҳиятдори Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон (23-00-01-21 «Гиёҳи чойкаҳаки шахшул») тасдиқ шудааст.

Истехсоли таҷрибавии малҳами ЭҒЧШ мувофиқи лоиҳаи регламенти технологии дар шароити истехсоли саноатӣ дар ҶДММ «АПИТЕК» (санади санчиш аз 20.09.2021) ва Парки технологии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон (санади санчиш аз 13.09.2022) санчида ва муқаррар карда шуд, ки технологияи таҳияшуда дар шароити истехсоли саноатӣ пурра иҷрошаванда буда, мушкилот ба пеш намеорад.

Мувофиқати ихтисоси илмӣ унвонҷӯ. Унвонҷӯ ҳамаи талаботи заруриро барои санчиш, нашр ва татбиқи маводи рисола дар амал иҷро кардааст. Маълумот дар бораи муқаррароти асосии рисола дар конференсияҳо ва семинарҳои илмӣ пешниҳод карда шудааст. Оид ба мавзӯи рисолаи диссертатсионӣ 15 кори илмӣ нашр гардидааст, аз ҷумла 1 нахустпатент, 4 мақола дар маҷаллаҳои тавсиянамудаи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 10 фишурда дар маводи конференсияҳои илмию амалии байналмилалӣ ва ҷумҳуриявӣ нашр шуда дар онҳо нуқтаҳои асосии диссертатсия ҳамачониба инъикос ёфтаанд.

Рисолаи Рабиев Р.М., дар мавзӯи “Таҳияи таркиб ва технологияи шакли дору дар асоси моддаҳои фаъоли биологии чойкаҳаки шахшул, ки дар Тоҷикистон мерӯяд” кори мукаммали илмию тахассусӣ мебошад, ки дар асоси таҳқиқоти муаллиф ҳалли масъалаи муҳими илмию амалӣ, ки барои соҳаи фарматсия аҳамият дорад, иҷро карда шудааст.

Эрод ва пешниҳодҳо. Диссертатсияи мавриди тақриз қарордоштаи Рабиев Раҳматулло Маҳмадуллоевичро дар мавзӯи “Таҳияи таркиб ва

технологияи шакли дору дар асоси моддаҳои фаъоли биологии чойкаҳои шахшул, ки дар Тоҷикистон мерӯяд” мусбат арзёбӣ намуда, зарур мешуморем, ки баъзе камбудҳои онро қайд намоем:

1. Дар шарҳи адабиёт дар бораи захираҳои табиӣ объекти таҳқиқот маълумот оварда нашудааст.
2. Хосиятҳои механикию стурктурии малҳами таҳияшуда таҳти номии шартии “Скабробент” таҳлил шудааст. Аз матни диссертатсия маълум нест, ки объекти таҳқиқот ба моеъҳои нютонӣ ё ғайринютонӣ мансуб аст.
3. Дар бораи миқдори моддаҳои инфироди дар таркиби растаниҳои чойкаҳои шахшул, инчунин экстракти ғализи чойкаҳои шахшул маълумот тамоман кам аст.
4. Мавҷудияти ҳалқаи гистерезис умуман дар матни диссертатсия аз нигоҳи илмӣ маънидод карда нашудааст.
5. Дар матни диссертатсия ғалаҳои имлоӣ ва услубӣ воমেҳӯранд.

Ҳамзамон бояд қайд кард, ки ин камбудҳои характери принципиалӣ надоранд ва моҳияти илмӣ диссертатсияи Рабием Р.М. дар мавзӯи “Таҳияи таркиб ва технологияи шакли дору дар асоси моддаҳои фаъоли биологии чойкаҳои шахшул, ки дар Тоҷикистон мерӯяд” коста намегардонад.

Аз нуқтаи назари муҳимият, навоарии илмӣ, ҳаҷми таҳқиқот, аҳамияти амалии натиҷаҳо ва интишороти пешниҳодшуда ба талаботи “Низомномаи намунавӣ дар бораи Шуроҳои диссертатсионии Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон”, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, №267 тасдиқ шуда, барои рисолаҳои диссертатсионӣ чиҳати дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои фарматсевтӣ ба шӯрои диссертатсионии 6Д КОА-031 аз рӯи ихтисоси 14.04.01– Технологияи тавлиди доруворӣ пешниҳод шудааст, пурра мувофиқат мекунад ва муаллифи он барои дарёфти дараҷаи илмӣ дархост кардааш сазовор

аст.

Такриз оиди кори диссертатсионии Рабиев Р.М. дар чаласаи Шурои олимони Муассисаи илмию таҳқиқотии “Маркази инноватсионии Хитою Тоҷикистон оид ба маҳсулоти табиӣ”-и АМИТ таҳти суратчаласаи раками 3 аз 28 августи соли 2023 муҳокима ва яқдилона қабул карда шуд.

Раис:

Директори муассисаи илмию таҳқиқотии

“Маркази инноватсионии Хитою

Тоҷикистон оид ба маҳсулоти табиӣ

АМИТ, доктори илмҳои табиатшиносӣ,

Нуъмонов С. Р.

Котиби илмӣ

доктори илмҳои табиатшиносӣ

Шаропов Ф.С.

Эксперт:

Ходими калони муассисаи илмию таҳқиқотии

“Маркази инноватсионии Хитою

Тоҷикистон оид ба маҳсулоти табиӣ”-и

АМИТ, н.и.фарм.,

Гулмуродов И.С.

Маълумот барои тамос: муассисаи илмию таҳқиқотии “Маркази инноватсионии Хитою Тоҷикистон оид ба маҳсулоти табиӣ”-и АМИТ, 734063, Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе, кӯчаи. Айни 299/2. Тел: (992) мобилӣ: (992)934173262;

Илзои Гулмуродов И.С. -ро тасриф мекунам.
Ҷузеини С.Р.

